

Jan Sandner

"Edukacja Biologiczna i Środowiskowa", (2005) : [recenzja]

Studia Ecologiae et Bioethicae 4, 553-557

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

2. RECENZJE

Edukacja Biologiczna i Środowiskowa, kwartalnika, rocznik 2005.

Kwartalnik pt. „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa”, wydawany przez Instytut Badań Edukacyjnych oraz Instytut Technologii Eksploatacji pod redakcją Pani Prof. dr hab. Danuty Cichy, należy do nielicznych pozycji o charakterze naukowym, wydawanych w kraju dotyczących szeroko rozumianej problematyki edukacji przyrodniczej.

Pozycja ta w swoich merytorycznych założeniach skierowana jest do odbiorcy, który nie tylko szuka dodatkowej wiedzy w zakresie problematyki środowiskowej, ale również bierze czynny udział w procesie edukacji. Dlatego też na okładce tej pozycji, znajduje się dodatkowa informacja, „kwartalnik dla nauczycieli. Zapis ten dość precyzyjnie określa docelową grupę odbiorców tej publikacji. Jednakże już po wstępnej analizie zakresu merytorycznego rocznika 2005 śmiało można powiedzieć, że odbiorcami tego periodyku może być znacznie szersza grupa czytelników. W kwartalniku tym, znajduje się wiele artykułów (np. w dziale Pt. „Problemy nauk biologicznych”), którymi powinni zainteresować się oprócz nauczycieli również wszyscy ci, którzy zawodowo zajmują się problematyką ochrony środowiska.

Kwartalnik pod względem merytorycznym (z racji swojego głównego przeznaczenia), składa się ze stałych 7 działów. W skład tych działów wchodzi: Problemy nauk biologicznych, Rozwój zawodowy, Prosto ze szkoły, Lokalne działania środowiskowo-edukacyjne, Komputer w edukacji przyrodniczej, Konkurs oraz Informacje, Porady, Listy.

Dla osób poszukujących wiedzy w zakresie szeroko rozumianej problematyki środowiskowej z pewnością najważniejszy będzie dział pt. „Problemy nauk biologicznych”. W roczniku 2005 w dziale tym, znajduje się łącznie 14 artykułów, autorstwa wysokiej klasy specjalistów, między innymi w dziedzinie: biologii, ekologii, toksykologii, ochrony środowiska, czy edukacji środowiskowej. Artykuły te dotyczą, często bardzo odległej od siebie problematyki naukowej dla których wspólne jest jednak to, że ich autorzy wywodzą się z różnych „gałęzi” nauk biologicznych. Dobór artykułów w kolejnych numerach jest dostosowany do problematyki przewodniej, którą inicjuje Redaktor Naczelna Prof. dr hab. Danuta Cichy. Z założeniami merytorycznymi (w każdym numerze), możemy zapoznać się w dziale Pt. „Od redakcji”.

Pierwszy numer rocznika 2005 poświęcony jest edukacji prozdrowotnej. Znalazły się w nim niezwykle ciekawe i wartościowe pod względem naukowym

materiały, napisane specjalnie dla Kwartalnika pt. „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa”. Artykuły publikowane w kwartalniku nie są duże pod względem objętości tekstu. Czyta się je łatwo, dzięki przejrzystemu układowi graficznemu, jaki został przyjęty przez redaktora, tym niemniej warto aby szczególnie właśnie w tym dziale wprowadzić tzw. abstrakty do kolejnych pozycji artykułów. Publikowanie tzw. abstraktów jest niezwykle istotne ze względu na coraz bardziej „wymagających” czytelników, którzy najczęściej nie mają czasu na dokładne studiowanie całości artykułów. Dodatkową zaletą zamieszczania abstraktów jest możliwość ich późniejszego publikowania na Internetowych witrynach, elektronicznych, odpowiedników czasopism wydawanych metodami tradycyjnymi. Internauci, którzy zainteresują się konkretnym materiałem dostępnym w sieci Internetowej (po przeczytaniu abstraktu), mogą sięgnąć do pełnego tekstu źródłowego, poprzez np. płatny Internetowy dostęp do tej części zasobów witryny, lub po prostu kupić Kwartalnik. Wydawcy magazynów naukowych i edukacyjnych, najczęściej stosują obydwie te metody równolegle.

W drugim numerze Kwartalnika w dziale Pt. „Problemy nauk biologicznych”, znalazł się wprawdzie tylko jeden artykuł (Pt. „Lasy Polski – Stan, zagrożenia i ochrona” autorstwa Prof. Dr hab. Bożenry Czarneckiej), ale o bardzo dużej wartości edukacyjnej. Ta wartość edukacyjna wyraża się przede wszystkim tym, że w jednym tekście autorce udało się przedstawić główne zagrożenia dla Polskich lasów. W artykule tym znajduje się wiele zestawień i ciekawych tabel, których próżno by szukać w innej literaturze. Na polecenie zasługuje również wprawdzie krótki, ale istotny artykuł mgr Hanny Kobierskiej Pt. „Rośliny i zwierzęta, jako biowskaźniki”. Tekst ten o tyle ma znaczenie, że w literaturze dostępnej w języku polskim ciągle jest bardzo mało materiałów dotyczących problematyki bioindykacji. Znajomość podstawowych zależności w ramach procesów bioindykacji, powinny stanowić elementarny kanon nauczania w ramach kształtowania procesu edukacji proekologicznej. Umiejętność patrzenia na środowisko, dostrzeganie w nim wszelkich zmian, poprzez znajomość zasad bioindykacji, może w wydatny sposób przyczynić się do lepszego rozumienia środowiska, a co najważniejsze wykształcenia w społeczeństwie nowego niezwykle cennego mechanizmu dostrzegania zagrożeń środowiska.

Analizując stan środowiska od strony jego potrzeb oraz uwarunkowań przyrodniczych, coraz większą wagę w procesie edukacji, należy zwracać w kierunku tworzonego prawa, które praktycznie ma je chronić. W trzecim numerze kwartalnika znajdujemy obszerny artykuł Redaktor Naczelnej Pani Prof. dr. hab. Danuta Cichy Pt. „Prawo ochrony i Kształtowania Środowiska”. Tekst ten stanowi świetne kompendium wiedzy w zakresie obowiązujących ustaw, dotyczących ochrony środowiska w naszym kraju na tle procesu dostosowawczego do dyrektyw prawa unijnego.

W układzie merytorycznym Kwartalnika dość wyraźnie jest widoczny główny cel, jaki przyświeca Redaktor Naczelnej, a mianowicie problemy związane z procesem edukacji. Dlatego też najbardziej rozbudowane zostały takie działy, jak: Rozwój zawodowy, Prosto ze szkoły, Lokalne działania środowiskowo-edukacyjne, czy też Komputer w edukacji przyrodniczej.

W dziale Pt. „Rozwój zawodowy” w pierwszym numerze (rocznik 2005) na szczególną uwagę zasługuje artykuł Katarzyny Potyrały i Alicji Walosik, które omawiają w nim wyniki V Konferencji Europejskich Badań w Dydaktyce Biologii, która odbyła się w Patras w 2004 roku. Autorki dość szczegółowo omawiają problemy związane z technikami nauczania biologii oraz nauk środowiskowych, stosowanymi przez różne ośrodki naukowe. Problemy te dotyczą, między innymi rozumienia przez uczniów pojęć i terminów oraz procesów i zjawisk z zakresu ekologii. Badania empiryczne niemieckich dydaktyków wykazały, że uczniowie nie rozumieją dostatecznie koncepcji ekologicznych i dynamiki procesów zachodzących w ekosystemach. Z tymi samymi problemami mamy do czynienia w krajowym systemie edukacji. Dotyczy to zresztą, nie tylko kształcenia na średnim poziomie, ale również wyższym, przede wszystkim na bardzo popularnych w ostatnim czasie kierunkach ochrony środowiska. Sprzyja temu również bardzo tradycyjne pojmowanie procesu dydaktycznego na tej specjalności w postaci obowiązujących tzw. minimów programowych przygotowywanych przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego.

Kolejny dział Kwartalnika Pt. „Prosto ze szkoły” szczególnie przydatny jest nauczycielom, którzy poszukują konkretnych propozycji merytorycznych ciekawych ćwiczeń, które będą mogli realizować z uczniami. W pierwszym numerze, taki scenariusz między innymi został przygotowany przez Artura Szumielewicza. Proponuje on przeprowadzenie zajęć praktycznych z „roślin o właściwościach leczniczych”. Dział kwartalnika Pt. „Prosto ze szkoły” jest pod względem merytorycznym niezwykle bogaty. Oprócz wspomnianych przykładów ćwiczeń, można w nim znaleźć konspekty lekcji z biologii, przykłady sprawdzianów, scenariusze zajęć terenowych, czy informacje z zadań szkolnych kół biologicznych, dostosowujących się do nowych zadań edukacyjnych po reformie szkolnictwa.

Bardzo ważną inicjatywą Redakcji Kwartalnika jest umieszczenie w niej działu Pt. „Lokalne działania środowiskowo-edukacyjne”. Znajdujemy tutaj wiele informacji na temat lokalnych działań w zakresie propagowania edukacji proekologicznej. Inicjatywa ta jest tym bardziej istotna w obliczu niepokojących wyników badań naszego społeczeństwa w zakresie jego postaw proekologicznych. Badania te (prowadzone, między innymi przez autora w Instytucie Ekologii i Bioetyki UKSW) wyraźnie wskazują na bardzo niski poziom świadomości społecznej w zakresie ekologii i ochrony środowiska. Przyczyn tego stanu upatruje się nie tylko w braku wyniesionych odpowiednich wzorców z domu rodzinnego, ale również w nieodpowiedniego modelu kształcenia młodzieży na wszystkich

poziomach nauczania. Modelu kształcenia, który jest za wolno zmieniany w stosunku do tak dynamicznie rozwijających się społeczeństw w ramach postępującego procesu globalizacji. Mając na uwadze te zjawiska bardzo istotne jest, aby wszelkimi możliwymi metodami uaktywniać młodzież szkolną, tak aby rozwijać w niej prawidłowe odruchy środowiskowe. Wprowadzenie w Kwartalniku Działu Pt. „Lokalne działania środowiskowo-edukacyjne” z pewnością jest przyczynkiem do budowania właściwych wzorców pro-środowiskowych pomiędzy inicjatywami młodzieży szkolnej, a lokalnymi władzami odpowiedzialnymi za prawidłową gospodarkę środowiskiem przyrodniczym.

Jednym z bardzo ważnych, a zarazem ciekawych działów kwartalnika jest dział pt. „Komputer w edukacji przyrodniczej”. Znajdujemy w nim propozycje wykorzystania technik komputerowych w procesie edukacji. Redaktor Naczelna Pani Prof. dr hab. Danuta Cichy podjęła w nim bardzo ważne zadanie merytoryczne. Jest to zadanie, polegające na praktycznym wskazaniu nauczycielom w jaki sposób, mogą realizować proces edukacji przyrodniczej w oparciu o nowoczesne techniki komputerowe. Wbrew pozorom jest to bardzo poważny problem z którym borykają się nie tylko informatycy, ale przede wszystkim metodycy kształcenia kierunku informatycznego. Dla metodyków informatycznych, najistotniejszym problemem jest to, aby użytkownicy byli świadomi możliwości, jakie niesie ze sobą dane oprogramowanie komputerowe. Wiąże się z tym umiejętność jego jak najpełniejszego wykorzystania. Najnowsze badania dowodzą, że ciągle na tym polu metodycy informatyczni przegrywają. Za najlepszy przykład niech posłuży fakt, że statystyczny użytkownik edytora tekstu Word 2003, korzysta jedynie z jego niespełna 20% (dostępnych w oprogramowaniu) funkcji, a co za tym idzie jego możliwości. Badania dowodzą, że spowodowane to jest przede wszystkim brakiem wiedzy użytkowników, co do faktycznych możliwości tego oprogramowania. Podobnie jest w innych dyscyplinach nauki. Rozwój informatyki i możliwości technicznych wiążących się z wykorzystaniem komputera, dawno już wykroczył, poza ramy edytora tekstu, czy prezentacji multimedialnej. Umiejętność wykorzystania tych nowych możliwości, jakie wiążą się z technikami komputerowymi wymaga coraz większej wiedzy. Dział Kwartalnika Pt. „Komputer w edukacji przyrodniczej” jest najlepszym miejscem, gdzie można by wskazywać te nowe, możliwości wiążące się z wykorzystaniem informatycznych technik w edukacji przyrodniczej.

Na koniec warto wspomnieć, że w Kwartalniku nie zapomniano również o bogato reprezentowanym dziale Pt. Informacje, Porady, Listy.

Podsumowując, należy jeszcze raz podkreślić, że Kwartalnik pt. „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa”, wydawany przez Instytut Badań Edukacyjnych oraz Instytut Technologii Eksploatacji pod redakcją Pani Prof. dr hab. Danuty Cichy, należy do bardzo cennej pozycji wydawniczej w zakresie szeroko rozumianej problematyki edukacji przyrodniczej. Jest to pozycja tym cenniejsza, że

redagowana jest przez osobę, która łączy w sobie zarówno ogromną wiedzę systemową w zakresie samych nauk przyrodniczych, jak i tą praktyczną nieustannie prowadzoną poprzez zróżnicowane pod względem poziomu i odbiorców procesy edukacji. Rocznik 2005 kwartalnika pt. „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa” śmiało, można polecić nie tylko nauczycielom szkół oraz uczniom, ale również nauczycielom akademickim oraz studentom, którzy kształcą się między innymi: na specjalnościach ochrona środowiska.

Wracając do wcześniej poruszanego wątku internetowego, szkoda, że kwartalnik, jak na razie nie doczekał się jeszcze wydania w formie elektronicznej, dzięki której można by znacznie łatwiej promować zawarte w nim treści merytoryczne. Publikując kwartalnik w formie on-line w Internecie, można by na tą platformę przenieść w całości ostatni dział Pt. Informacje, Porady, Listy. Internet mógłby się również stać świetnym miejscem do uruchomienia dyskusji o charakterze interaktywnym na tematy związane w zakresie szeroko rozumianej edukacji przyrodniczej.

Jan Sandner

Krzysztof Michalski (red.), ***Człowiek w nauce współczesnej. Rozmowy w Castel Gandolfo***, Znak, Kraków 2006, s. 212.

W 1982 grupa polskich i niemieckich naukowców, współpracujących ze sobą (głównie w Interuniversity Center w Dubrowniku) podjęła decyzję o założeniu w Wiedniu Instytutu Nauk o Człowieku. Instytut ten został powołany w celu stworzenia płaszczyzny do międzynarodowej dyskusji naukowców różnych dyscyplin, w których centrum zainteresowania pozostaje człowiek. Założyciele uznali, że istnieje możliwość nawiązania porozumienia oraz wymiany poglądów naukowców różnych dyscyplin, przy jednoczesnym poszanowaniu różnic.

Rok później Rada Naukowa Instytutu Nauk o Człowieku spotkała się w letniej rezydencji papieży. Jan Paweł II, który niejednokrotnie pokazywał żywe zainteresowanie nauką, od samego początku popierał działania Instytutu, zachęcając do wspólnego spotkania oraz zwracając uwagę na potrzebę niezależności Instytutu od jakichkolwiek ideologii politycznych. W sierpniu 1983 dzięki gościnności Papieża wybitni naukowcy mogli spotkać się na trzydniowym sympozjum w Castel Gandolfo, gdzie w obecności Jana Pawła II poszukiwali odpowiedzi na pytanie o miejsce człowieka w nauce współczesnej. Wśród wybitnych przedstawicieli nauki znaleźli się między innymi: znakomici filozofowie: Hans-Georg Gadamer,